

Остапенко М. А., Остапенко О. В. Медиа-компетентность как элемент политической культуры личности в информационном обществе

В статье анализируется медиа-компетентность как элемент политической культуры личности в информационном обществе. Их взаимообусловленный характер раскрывается через понятия информационной и медиа-культуры.

Ключевые слова: медиа-компетентность, политическая культура, информационная культура, медиа-культура.

Ostapenko M., Ostapenko O. Media Competence As An Element Of Person's Political Culture In The Informative Society

The article analyzes media competence as an element of a person's political culture in the information society. Their interdependent character is revealed through the concepts of information and media culture.

Keywords: media competence, political culture, information culture, media culture.

УДК 377.3:32]:004.9

Зарва В. В.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ФАХІВЦЯ-ПОЛІТОЛОГА: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті йдеться про потребу розширення освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівця-політолога за рахунок інформаційних якостей. Їх перелік знаходиться у відповідності з потребами України у розвитку інформаційної культури майбутніх політологів в умовах національного культуро творення.

Ключові слова: компетентнісний підхід, інформаційні системи і технології в професійній діяльності, інформаційна компетентність, компетенції, знання, уміння.

Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій та інформатизація суспільства висувають підвищені вимоги до підготовки спеціалістів з будь-якого фаху у ВНЗ. У зв'язку з цим найважливішим завданням вищої школи слід вважати випуск фахівців, які в своїй професійній діяльності здатні ефективно використовувати такі потужні інструменти, як персональний комп'ютер, комп'ютерні мережі та сучасні інформаційні технології.

Широке впровадження сучасних інформаційних технологій в навчальний процес ВНЗ допомагає: розкриттю, збереженню і розвитку природного потенціалу студента, формуванню його пізнавальних здібностей, прагнення до самовдосконалення; забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, усвідомленню нерозривності взаємозв'язку між природознавством, технікою, гуманітарними науками та мистецтвом; забезпеченню динамічного, постійного оновлення змісту, форм і методів процесу навчання й виховання.

Питання щодо впровадження та використання інноваційних ІКТ в освітньо-наукове середовище досліджує досить велика кількість як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Проте, враховуючи специфіку особистісно орієнтованого аспекту певної фахової спеціальності – впровадження ІКТ в освітній простір вищих навчальних закладів має не тільки надавати знання в сфері технічного використання комп'ютерних технологій, а й виховувати компетентного спеціаліста, якого потребує сучасний ринок праці. Тому варто розглянути використання ІКТ в професійній освіті фахівця, зокрема фахівця-політолога, на основі компетентнісного підходу.

Загальнотеоретичні основи дослідження проблеми професійної компетентності обґрунтовано у дослідженнях зарубіжних та українських учених (М. В. Аверіна, С. С. Антоненко, А. Г. Асмолов, Н. М. Бібік, Є. В. Бондаревська, Л. С. Ващенко, Л. С. Виготський, І. А. Ільїн, В. В. Раєвський, Н. В. Кузьміна, І. Я. Лернер, А. К. Маркова, В. О. Матусевич, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, М. М. Скаткін, С. Е. Трубачева, А. В. Хуторський та ін.).

На думку О. Пометун, «компетентнісний підхід в освіті» – це «спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток основних базових і предметних компетентностей, в результаті чого буде сформована загальна компетентність людини» [9, с. 65].

На думку А. Хуторського, компетенція – це «сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), заданих відносно певного кола предметів і процесів, необхідних для того, щоб продуктивно діяти щодо них» [11, с. 58]

У словнику з професійної освіти за редакцією Н. Ничкало компетентність визначається як «сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [10, с. 149].

І. Зимня виділяє десять основних компонентів, якими має володіти працівник-професіонал, а саме: компетенція здоров'я збереження (знання та дотримання норм здорового життя); компетенції ціннісно-сислової орієнтації у світі (цінності буття, життя, цінності культури (живопис, література, музика та ін); компетенції інтеграції (структуризація знань, ситуативно-адекватна актуалізація знань, розширення накопичених знань); компетенції громадянськості (знання і дотримання прав та обов'язків громадянина; свобода та відповідальність, впевненість у собі, власна гідність, громадянський обов'язок); компетенції самовдосконалення (саморегулювання, саморозвитку, особистісної та предметної рефлексії); компетенції пізнавальної діяльності (постановка та вирішення пізнавальних завдань, проблемні ситуації – їх створення та вирішення, дослідження, інтелектуальна діяльність); компетенції діяльності (гра, навчання, труд, засоби та способи діяльності, планування, проектування, моделювання, прогнозування, дослідницька діяльність, орієнтація у різних випадках діяльності); компетенції інформаційних технологій: прийом, переробка, подання інформації та ін. Також, дослідниця виділяє наступні компетенції, що мають важливе значення для галузі маркетингової діяльності, а саме: компетенції соціальної взаємодії (з суспільством, колективом, партнерами по спілкуванню, конфлікти та їх припинення, співробітництво, толерантність, повага та прийняття іншого) та компетенції у спілкуванні (усному, письмовому, діалог, монолог, знання та дотримання правил етикету, ділове листування, діловодство, комунікативні завдання, рівні впливу на реципієнта) [3, с. 24].

Виділені автором компетенції професіонала характеризуються п'ятьма компонентами, а саме: 1) готовністю до прояву особистісної властивості у діяльності, поведінці людини; 2) знанням засобів, програм виконання дій, вирішення соціальних та професійних задач, здійснення правил та норм поведінки; 3) досвідом реалізації знань та вмінь; 4) ціннісно-сисловим відношенням до змісту компетенцій, його особистісної значущості; 5) емоційно-вольовою регуляцією як здатністю керувати проявами компетентності відповідно до ситуації соціальної та професійної взаємодії [3, с. 30].

У процесі професійної діяльності компетентності розподіляються на базові (провідні, ключові, універсальні) і спеціальні (специфічні, предметно-професійні), хоча межі між ними досить умовні. Вчені підкреслюють, що, окрім суто предметних конкретних знань і способів дій у вузькоспеціальній діяльності, будь-який тип компетентності обов'язково включає універсальні людські якості й здібності, які не залежать від сфери їх вияву. Такими є, наприклад, ініціативність, здатність організувати діяльність (власну або інших людей), вміння адаптуватись у нових нестандартних ситуаціях, готовність критично аналізувати та адекватно оцінювати результати діяльності, які є не лише значущі для себе, а й як такі, що матимуть наслідки для інших. Перелічені вище ознаки загальної компетентності ґрунтуються не просто на знаннях і вміннях у тій чи іншій галузі, а на ціннісних пріоритетах особистості та особливостях її ментального досвіду [3; с. 25].

У своїх дослідженнях, присвячених аналізу проблем підготовки фахівців в системі університетської освіти, В. Піщулін оперує поняттям «ключові кваліфікації», що, на думку науковця, сьогодні забезпечує більш ефективний перехід від теоретичних орієнтирів до

конкретних технологій. Так, наприклад, відповідно до поняття професійної компетентності автор виділяє компоненти загальної та спеціальної спрямованості особистості. При цьому загальна спрямованість особистості розглядається дослідником як система етичних цінностей, розвиток екологічної та валеологічної свідомості, а зміст спеціальної спрямованості полягає у розумінні сутності та соціальної значущості своєї спеціальності, самореалізації засобами професійної діяльності, професійного саморозвитку [7, с. 26].

У площині дослідження індивідуально-особистісних якостей майбутнього фахівця заслуговує на увагу уточнення змісту особистісної компетентності спеціаліста (В. Піщулін), яка визначається такими складовими:

- *соціальна*, що характеризується здатністю відповідати за свої дії, брати участь в сумісному ухваленні рішень, регулювати конфліктні ситуації, взаємодіяти з представниками інших культур;

- *персональна*, що характеризується ерудицією у галузі, яка не пов'язана безпосередньо з професійною діяльністю, сформованістю рефлексійних навичок та вмінь саморозвитку та самовдосконалення, високим рівнем культури мови та культури поведінки;

- *інформаційна*, що передбачає володіння новими інформаційними технологіями та критичним їх використанням, наявністю знань з іншомовних джерел;

- *екологічна* (характеризується знанням загальних законів розвитку та природи);

- *валеологічна*, що характеризується наявністю знань та вмінь у галузі здоров'я та здорового способу життя [7, с. 26].

Дослідники Г. О. Балл, П. С. Перепелиця [1] вказують на те, що основу формування готовності до професійної діяльності слід вбачати не в розвитку операційно-технічних умінь та навичок, а в опорі на такий визначальний параметр готовності, як «комплексна здатність».

Як бачимо, питання щодо компетентності майбутнього фахівця є актуальним та широко розглядається науковцями.

Перш за все, варто розуміти, що використання ІКТ є не тільки базовим використанням інформації як банку статистичних даних (зокрема, бази даних бібліотечного фонду, архіви освітніх порталів тощо), але й є інструментом мережевих технологій, які покликані посилити інтелектуальні можливості студента, зацікавити його та мотивувати до самореалізації, полегшити роботу в засвоєнні великих об'ємів інформації, надаючи в короткий термін потрібні дані.

Узагальнюючи точки зору науковців на сутність професійної компетентності та враховуючи специфіку політологічної діяльності, можна визначити такий варіант структури професійної готовності політолога до використання ІКТ на робочому місці:

- здатність до свободи виявлення політологічних суджень за результатами наукових розвідок в інформаційній сфері;
- здатність до самореалізації на основі інформаційно-комунікаційних засобів у професійно-політологічному бутті;
- здатність до неперервного професійного розвитку засобами самоосвіти в галузі ІКТ;
- здатність до утвердження на особистісному рівні провідних соціально-політологічних цінностей (миру, безпеки, рівності, порядку, справедливості, політичної злагоди та ін.) з використанням ІКТ;
- здатність до політологічної творчості на підґрунті готовності до застосування ІКТ.

Кожний із перерахованих інтегративних складників відповідної готовності є цілісною сукупністю певних компетентностей фахівця-політолога.

Також, можемо виділити серед всього загалу компетентностей і таку, як інформаційна компетентність. Поняття інформаційної компетентності на теоретичному та методичному рівнях досліджувала велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Г. Акінар, О. Аніщенко, С. Балакірова, Н. Баловсяк, П. Беспалов, С. Брюс, Н. Гендіна, Д. Грицьков, Р. Гуревич, А. Зав'ялов, М. Загорний, О. Зайцева, В. Котенко, А. Семенов, О. Спірін, О. Падалка, Л. Пейчева, С. Трішина, Т. Хапке, А. Хуторской, А. Чміль та ін.

У науковому дискурсі інформаційну компетентність визначають як: 1) інтегральну характеристику особистості, що припускає мотивацію до засвоєння відповідних знань, здібність до вирішення завдань навчальної і професійної діяльності за допомогою комп'ютерної техніки і використання прийомів комп'ютерного мислення (формується означена якість поетапно – від вивчення комп'ютера до його застосування як засобу подальшого навчання та професійної діяльності; ІКТ компетентність є важливим критерієм особистісної зрілості людини); 2) сукупність знань, умінь і досвіду діяльності людини із використанням інформаційних комунікаційних засобів, причому саме наявність такого досвіду є визначальним критерієм щодо виконання людиною професійних функцій (А. А. Єлішаров); 3) здатність індивіда вирішувати навчальні, життєві, професійні завдання з використанням ІКТ (О. М. Шилова, М. Б. Лебедева).

Українськими вченими було розкрито зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційних і комунікаційних технологій [12, с. 88]. Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

За результатами аналізу останніх професіограмм фахівця-політолога можна стверджувати, що суттєвого розширення вимагають як соціально-особистісні компетентності, так і професійні (загальнопрофесійні і спеціалізовано професійні). Зокрема, систему соціально-особистісних компетентностей політолога слід розширити за рахунок таких: спрямованості особистості політолога на реальну потребу суспільства у політичній згоді й консолідації при розв'язанні національно значущих проблем; готовності до дотримання норм морального способу професійного життя та утвердження їх у фаховому бутті; здатності до сприяння розвитку політичної культури громадян України засобами регуляції суспільних процесів на основі їх гуманізації й демократизації.

Варто зазначити, що актуальним є й питання формування інформаційної культури у майбутнього фахівця-політолога. Ця культура передбачає знання основних можливостей комп'ютера, вміння керувати діями комп'ютера, знаходити потрібну інформацію, опрацьовувати її за допомогою комп'ютера.

Загалом, використання ІКТ в професійній діяльності політолога та його професійній освіті вимагає опертя на ряд принципів:

- *аналітичності* (враховуючи, що об'єми інформації в сучасному інформаційному просторі є великими та змішаними, за допомогою цього принципу та прогнозування фахівець-політолог може аналізувати отриману інформацію та на базі отриманих результатів робити висновки, здійснювати прогноз щодо розвитку суспільно-політичного життя);
- принцип *варіативності і відкритості* (потреба відповідності умовам життя, що постійно змінюються, спричиняє безперервний розвиток або заміну наявних компетенцій, існування їх варіантів та прозорість мотивації їх використання);
- принцип *гуманності* (основу кожної компетенції й усього підходу в цілому складає увага й турбота про оточуючих);
- принцип *інтегративності* (він допомагає адаптувати отримані знання, вміння і навички за допомогою використання ІКТ в традиційній системі освіти).

Висновки. Підготовка майбутніх політологів у ВНЗ України на компетентнісній основі не має альтернативи.

Освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) фахівця-політолога вимагає розширення в контексті забезпечення його інформаційної культури.

Професійна діяльність фахівця-політолога особливо буде пов'язана з використанням ІКТ не тільки як технічного інструменту зв'язку, але й як важелем суспільної думки. Тому важливо, щоб даний інструмент ІКТ використовували компетентнісні спеціалісти, які будуть усвідомлювати свою відповідальність.

Використана література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія [Текст] / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
2. Жук Ю.О. Системні особливості освітнього середовища як об'єкту інформатизації [Текст] / Ю. О. Жук // Післядипломна освіта в Україні, 2002. – № 2. – С. 35–37.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании [Текст] / А. И. Зимняя // Авторская версия. Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
4. Козяр М. М. Віртуальний університет : навч.-метод. посіб. [Текст] / [М. М. Козяр, О. Б. Зачко, Т. Є. Рак]. – Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2009. – 168 с.
5. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. [Текст] / Т. І. Коваль. – К. : Вид. центр НПУ, 2009. – 380 с.
6. Новиков С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе [Текст] / С. П. Новиков // Педагогика, 2003. – № 9.
7. Пищулин В. Г. Модель выпускника университета [Текст] / В. Г. Пищулин // Педагогика, 2002 – №9. – С. 22–27.
8. Підготовка учнів до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): Навч. посібник [Текст] / Під ред. Г. О. Балла, П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
9. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти [Текст] / О. Пометун // Рідна школа, 2005. – № 1. С. 65–69.
10. Професійна освіта: Словник: [навч. посіб.] [Текст] // Уклад. С.У. Гончаренко [та ін.]; За ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
11. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А. Хуторской // Народное образование, 2003. – № 2. – С. 58–64.
12. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики [Текст] / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

Зарва В. В. *Использование информационно-коммуникационных технологий в профессиональное образование специалиста-политолога: компетентностный подход*

В статье говорится о необходимости расширения образовательно - квалификационных характеристик специалиста - политолога за счёт информационных качеств. Их перечень находится в соответствии с потребностями Украины в развитии информационной культуры будущих политологов в условиях национального культуротворения.

Ключевые слова: компетентностный подход, информационные системы и технологии в профессиональной деятельности, информационная компетентность, компетенции, знания, умения.

Zarva V. *The Use of Information and Communication Technologies in Vocational Education Specialist Scientist: Competence-Based Approach*

The article talks about the need to expand educational and qualification characteristics of a specialist scientist at the expense of information quality. Their list is in accordance with the needs of Ukraine in the development of information culture of future scientists in a national cultururation.

Keywords: competence approach, information systems and technology in professional activities, information competence, competences, knowledge, skills.